

Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Plein 9

(Kortrijk, West-Vlaanderen)

2023E65

NOTA

VERSLAG VAN RESULTATEN

LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK

RUBEN WILLAERT NV

8200 SINT-MICHIELS-BRUGGE

TEN BRIELE 14 | BUS 15

AUTEUR:

Frédéric Cruz, Ruben Vergauwe

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2023

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV. Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	2
1. SYNTHESE VAN HET BUREAUONDERZOEK [OE-ID XXX]	3
2. LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK [LB]	5
2.1 BESCHRIJVEND GEDEEELTE	5
2.1.1 Administratieve gegevens	5
2.1.2 Onderzoeksdoel	6
2.1.3 Resultaten boringen	8
2.1.4 Interpretatie onderzoeksgebied	8
2.2 SYNTHESE FASE LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK	10
2.2.1 Verwachting na onderzoeksfase	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.2.2 Concretisering maatregelen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.2.3 Onderzoeksvragen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
BIBLIOGRAFIE	i
BIJLAGE	ii

INLEIDING

De initiatiefnemer plant de renovatie van een vleugel tussen de lagere school en de kleuterschool in Kortrijk Plein 9 (West-Vlaanderen). De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 620 m², de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen bedraagt ca. 463 m².

Het projectgebied situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als xx. Het plangebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologie te verwachten valt. De archeologienota werd opgemaakt omdat de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen meer dan 1000 m² bedraagt en de gecombineerde oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft meer dan 3000 m² bedraagt (Willaert 2022, Van Goidshoven 2022). Op basis van de archeologienota werd een advies geformuleerd naar uitgesteld vooronderzoek.

RUBEN WILLAERT NV is aangesteld om dit uitgesteld vooronderzoek uit te voeren in de eerste plaats door middel van een landschappelijk bodemonderzoek met het oog op een advies naar uitgesteld vooronderzoek, werfbegeleiding, of vrijgave van het terrein.

1. SYNTHESE VAN HET BUREAUONDERZOEK [OE-ID XXX]

Onderstaand onderdeel wordt integraal overgenomen uit het overeenkomstig onderdeel “Synthese” van de archeologienota, waarvan aktenaam reeds is voltooid (Willaert 2022, 46-47):

“De opdrachtgever plant de vernieuwbouw van een vleugel tussen de lagere school en de kleuterschool van de VZW Katholieke Basisscholen Kortrijk. Op heden is ca. 300 m² van het projectgebied, met een totale oppervlakte van 619 m², bebouwd. De huidige bebouwing is niet onderkelderd. De ‘Oranje Zaal’, gelegen tussen de lagere school en de kleuterschool zal worden afgebroken, waarna een nieuwbouwwolume zal worden opgetrokken over een oppervlakte van ca. 330 m². Daarnaast zullen binnen de te behouden vleugels enkele renovatiewerken plaatsvinden in functie van toegankelijkheid en zullen tevens twee nieuwe putten en nieuwe rioleringen worden voorzien. Er wordt geen algemene heraanleg van de verharding ten noorden van de nieuwbouw voorzien.

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Kortrijk. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

Op de Deventer-kaart (16de eeuw) lijkt het plangebied samen te vallen met historische bebouwing, dit is echter niet helemaal zeker; op de Sanderus-kaart (17de eeuw) wordt geen bebouwing afgebeeld. Ten oosten van het terrein bevindt zich de Bourgondische stadsomwalling. Op een niet gedateerde kaart uit de periode 1707-1750 is ter hoogte van plangebied een versterking waar te nemen. Op de kaart wordt deze versterking aangeduid met de letter D ‘nouveaux retrenchement fait 1706’. Op de Ferrariskaart is de driehoekige contour van het plein duidelijk waarneembaar ten zuiden van de onderzoekzone.

In 1740 krijgt het plein ten zuiden van het projectgebied haar definitieve vorm. Het onderzoeksterrein zelf situeert zich ter hoogte van ‘t Fort (de voormalige citadel) en wordt aangesneden door een gracht. Deze gracht is aan weerszijden omgeven door een éscarpe. In de loop van de 19de eeuw wordt een klooster met meisjespensionaat naar ontwerp van J. Bruyenne gebouwd. Dit klooster wordt voltooid in 1843.

In de directe omgeving van het plangebied werden in het verleden reeds verschillende archeologische onderzoek uitgevoerd waarbij een ruim aantal sporen aan het licht kwam. Zo werden net ten zuiden van het plangebied op een diepte van ca. 1,2 a 1,5 m –mv sporen uit de Romeinse periode, late middeleeuwen en nieuwe tijd vastgesteld.

Concreet dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Hoewel de verwachting hoofdzakelijk bestaat uit resten van laatmiddeleeuwse bewoning en vroegmoderne militaire infrastructuur moet ook, vanwege het gunstige landschappelijke kader, uitgegaan worden van een trefkans inzake artefactensites. Gelet op de beschreven verwachting is een landschappelijk booronderzoek en een proefsleuven en proefputtenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode om

de aanwezigheid en bewaringstoestand van erfgoed te evalueren en de impact van de geplande werken hierop te bepalen. Het onderzoek gebeurt in uitgesteld traject. Het af te breken gebouwenbestand moet afgebroken worden tot op niveau van het maaiveld alvorens het archeologisch onderzoek van start gaat. Er dient nadrukkelijk beklemtoond te worden dat aan de sloop duidelijke voorwaarden verbonden zijn. Bestaande vloeren op het gelijkvloers worden enkel uitgebroken onder begeleiding van een archeoloog. De funderingen onder het straatniveau worden niet verwijderd of op andere manieren gemanipuleerd. Hetzelfde geldt voor eventueel aanwezige kelders, citernes of andere ondergrondse structuren, die nu niet gekend zijn en aan het licht zouden komen bij de afbraak. Verder moet op dergelijke manier te werk worden gegaan dat het vrijgekomen terrein niet of in zeer beperkte mate betreden wordt door zwaar materieel als dumpers en graaf- en breekmachines (Willaert 2022, 46-47).”

2. LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK [LB]

2.1 BESCHRIJVEND GEDEEELTE

2.1.1 Administratieve gegevens

PROJECTCODE	2023E65	
ONDERZOEKSFASE	landschappelijk bodemonderzoek	
BEGINDATUM ONDERZOEKSFASE	8/05/2023	
EINDDATUM ONDERZOEKSFASE	23/05/2023	
BOUNDING GEOMETRY	X ₁ : 72641	Y ₁ : 169450
	X ₂ : 72741	Y ₂ : 169518
KADASTER [Kortrijk]	Afdeling 3	Sectie H
	nr. 718d ²	
GEOGRAFISCHE INPLANTING	Figuur 1 en 2	

2.1.2 Onderzoeksdoel

2.1.2.1 *Vraagstelling*

Doelstelling van dit landschappelijk bodemonderzoek is het achterhalen van de aardkundige opbouw van het studiegebied. Ultiem laat kennis van de effectieve bodemopbouw ons toe de trefkans op intact bewaarde archeologica binnen de vooropgestelde grenzen scherp te stellen. Op zijn beurt leidt dit tot een beargumenteerd advies m.b.t. de noodzaak van al dan niet te nemen verdere onderzoekstappen.

Volgende onderzoeksvragen dringen zich op:

- Wat is de geomorfologische geschiedenis van het studiegebied?
- Vertegenwoordigen de bodemsequenties al dan niet diepteniveaus relevant voor archeologisch onderzoek? Wat is hun aard, diepteligging, grensduidelijkheid en bewaringstoestand?
- Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische sites? Zo ja, wat is de aard van deze sites?
- Zijn er aanwijzingen voor de datering van de sites? Zo ja, wat zijn de mogelijke dateringen?
- Zijn er tafonomische processen die het archeologisch potentieel hebben verstoord? Zo ja, wat is de oorzaak en op welke manier is het archeologisch potentieel verstoord (herwerkt, vervormd, geërodeerd, in secundaire positie, etc.)?
- Is er potentieel voor paleo-ecologisch onderzoek?
- Wat zijn de implicaties van de geplande graafwerken op de lokale bodemopbouw en -bewaring? Zijn deze nefast voor de trefkans op archeologica of ecofacten?

Het onderzoeksdoel is geslaagd wanneer op bovenstaande onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden.

2.1.2.2 *Werkwijze en strategie*

Op basis van het uitgesteld vooronderzoek uit de archeologienota (Van Goidshoven) wordt een landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd bestaande uit 3 mechanische boringen. De boringen liggen verspreid over het projectgebied. De diepte van de boringen was overal 360 cm. De boorputten zijn geopend en in het laboratorium beschreven.

Figuur 1 : Situering van boringen op het Grootchalig ReferentieBestand (©Geopunt).

Figuur 2 : Situering van de boringen op de recente (winteropname 2022) middenschalige orthofotomozaïek (©Geopunt).

2.2 ASSESSMENT

2.2.1 Resultaten boringen

In de eerste plaats heeft een probleem met dubbele annotatie van liner “B2 240-360 cm” het onderscheid tussen de derde liner van de boringen B2 en B3 niet mogelijk gemaakt (Figuur 3). Deze schrijffout heeft geen gevolgen voor de interpretatie, omdat de boringen ongeveer dezelfde sequenties vertonen (Figuur 4, Figuur 5 en Figuur 6), zoals blijkt uit de interpretatieve logs (Figuur 7). Bovendien gaan de werkzaamheden niet dieper dan 2 m.

Figuur 3 : liners 3 van boringen B2 en B3.

Op het onderzoeksgebied lijken twee grote eenheden aanwezig te zijn. De eerste grote eenheid werd alleen waargenomen op enkele centimeters aan de basis van de stratigrafische sequentie van boring 1. De interpretatie ervan is onzeker. Niettemin, de homogene textuur van beige siltig zand suggereert de hypothese van de aanwezigheid van **Dekzand** op diepte (ongeveer 360 cm).

De tweede grote stratigrafische eenheid vertoont verschillende facies met variërende texturen en kleuren. Ze hebben over het algemeen gemeenschappelijk dat ze heterogeen zijn, wat wijst op herwerking en de aanwezigheid van artefacten, met name bouwafval (bakstenen, etc.). Deze tweede grote eenheid wordt geïnterpreteerd als **antropogene** pakketten.

Figuur 4 : boringen 1.

2.2.2 Interpretatie onderzoeksgebied

Volgens de resultaten van de boringen bestond het onderzoeksgebied oorspronkelijk uit Dekzand dat werd afgezet tijdens het laatste Weichseliaanse Pleniglaciaal. Dit niveau is sterk verstoord door recente menselijke activiteiten.

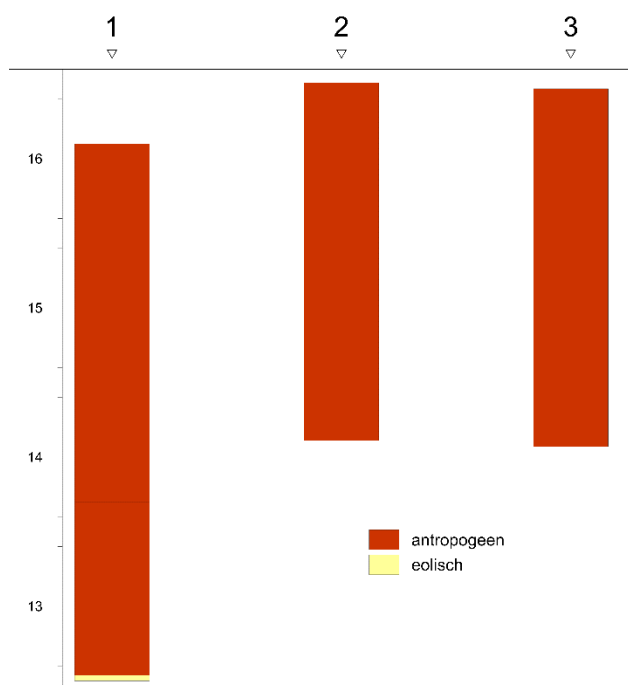
Figuur 5 : boring 2.

Figuur 6 : boring 3.

2.2.2.1 Overzicht (referentie) boorkolommen

Hieronder worden een schematische weergave gegeven van de boorstaten naar hun pedo-sedimentaire beschrijving en de lijst met boorbeschrijvingen.

Figuur 7 : boorkolommen.

N°	liner	eenheid	horizont	lithologie	onder liner (cm)	boven (cm)	onder (cm)	type	Vocht	Textuur	Kleur	Bijkomende info
1	1	1	C	antropogeen	71	0.00	120.00		droog	L tot Gr	rood/beige/grijs	baksteen, etc
1	2	1	C	antropogeen	83	120.00	240.00		droog	L tot Gr	rood/beige/grijs	baksteen, etc
1	3	1	C	antropogeen	63	240.00	356.31	abrupte	droog	L tot Gr	rood/beige/grijs	baksteen, etc
1	3	2	C	eolisch	65	356.31	360.00		droog	S	beige	
2	1	1	C	antropogeen	36	0.00	120.00		droog	L tot Gr	rood/beige/grijs	baksteen, etc
2	2	1	C	antropogeen	34	120.00	240.00		droog	L tot Gr	rood/beige/grijs	baksteen, etc
3	1	1	C	antropogeen	65	0.00	120.00		droog	L tot Gr	rood/beige/grijs	baksteen, etc
3	2	1	C	antropogeen	82	120.00	240.00		droog	L tot Gr	rood/beige/grijs	baksteen, etc

Figuur 8: boorbeschrijvingen van de drie mechanische boringen.

2.3 SYNTHESE FASE LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK

2.3.1 Identificatie van archeologische niveaus en hun kennispotentieel

In het kader van eventueel verder archeologische onderzoek dient een synthese te worden gemaakt naar de verwachting ten aanzien van het archeologisch erfgoed. De kans op het aantreffen van gaaf bewaarde in situ vindplaatsen van steentijd vondstenconcentraties wordt laag ingeschat. Gezien de sterke mate van verstoring en grote diepte van verstoring wordt de kans op het aantreffen van gaaf bewaarde vondstenconcentraties laag ingeschat.

Wat de jongere periodes betreft kan de aanwezigheid van eventuele archeologische sporenconcentraties strikt genomen niet geheel worden uitgesloten. Op basis van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek bevindt er zich nog strikt genomen een archeologische niveau, respectievelijk vanaf de ondergrens van de antropogene top en de diachrone hellingsafzettingen. **Het potentieel van dit archeologisch niveau wordt echter laag ingeschat gezien de ingrijpende en omvangrijke mate van verstoring geobserveerd in de boringen.** Bovendien kan deze antropogene verstoring in belangrijke

mate worden gelinkt aan de bouw- en sloopfasen van recente gebouwen die voorafgaand het onderzoek werden gesloopt.

2.3.2 Concretisering maatregelen

Op basis van de interpretaties uit het landschappelijk bodemonderzoek wordt het potentieel voor nuttige kennisvermeerdering door verder archeologisch vooronderzoek geëvalueerd. Hieruit blijkt dat er strikt genomen nog een archeologisch niveau kan worden herkend, maar het potentieel voor verder archeologisch onderzoek laag wordt ingeschat. In eerste plaats tonen de boorprofielen een sterk verstoorde bodem. Globaal kan het projectgebied dus als ingrijpende verstoord worden beschouwd en zal verder archeologisch onderzoek nauwelijks enige nuttige of waardevolle kenniswinst opleveren. **Er wordt met andere woorden geadviseerd tot vrijgave van het projectgebied.**

BIBLIOGRAFIE

LITERATUUR

Van Goidshoven, W. (2022) *Archeologienota Kortrijk Plein 9 (Kortrijk, West-Vlaanderen), Deel 2: Programma van Maatregelen, Sint-Michiels.*

Willaert, A. (2022) *Archeologienota Kortrijk Plein 9 (Kortrijk, West-Vlaanderen), Deel 1: Verslag van Resultaten, Sint-Michiels.*

KAARTMATERIAAL

/

DIGITALE BRONNEN

www.geopunt.be

<https://dov.vlaanderen.be>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

<https://cartesius.be>

<https://loket.onroerenderfgoed.be>

BIJLAGE

FIGURENLIJST

Geen gegevens voor lijst met afbeeldingen gevonden.

BOORLIJST

CHRONOLOGISCH KADER

